

lud habere non potest sine illa; nam hoc est signum dependentiæ et causalitatis alicujus. Tamen, si vera sunt quæ de his causis supra diximus, in hoc quasi circulo non est omnino eadem proprietas et similitudo; nam materia per suum esse directe et per se causat ipsum esse formæ, ita ut in nulla ratione debeat aut possit intelligi esse formæ, ut quid præsuppositum ad influxum materiæ, sed ut causatum per illum. At vero e converso, esse materiæ simpliciter concipiendum est ut præsuppositum ad esse talis formæ, quia est principium ipsius influxus materialis, sine quo non fit talis forma; adeo ut ejus naturalis effectio, si secundum propriam rationem concipiatur, non possit ita præscindi quin præsupponat materiam, quia essentialiter esteductio de potentia materiæ. Igitur esse materiæ solum est a forma pendens ut a conditione et actualitate superaddita, sine qua naturaliter esse non potest, quæ a multis dicitur (ut supra notavi) dependentia a posteriori et non a priori. Ob hanc ergo causam dixi, huod, licet hæc mutua causalitas sit aliquo modo secundum idem, non tamen omnino, quia nimirum directe et immediate est secundum diversa, consequenter vero terminatur aliquo modo ad idem, quatenus ipsummet esse materiæ pendet aliquo modo a forma.

6. *Explicatur assertio in materia prima et rationali anima.* — Et juxta hæc facile explicatur conclusio in materia et forma substantiali subsistente; illa enim forma non causatur a materia secundum suum esse, sed tantum secundum informationem; est autem causa materiæ eodem modo quo aliæ formæ substantiales, et ita minor quodammodo est in illa mutua causalitate difficultas. Inter subjectum item et accidens proportionali modo intervenit illa mutua causalitas, nam subjectum est causa materialis accidentis, et propriissime causat fieri et esse illius, quia sustentat illud; accidens vero non est proprie causa subjecti secundum esse illius, est tamen causa aliquo modo actuans et perficiens illud, quod potius est esse causam formalem illius esse quod confert subjecto, quam ipsius subjecti. Interdum vero hæc causalitas redundat aliquo modo in ipsummet subjectum, quando, videlicet, talis est connexio inter subjectum et accidens, ut naturaliter manere non possit subjectum sine tali accidente seu dispositione, et tunc aliquo modo dici potest illis causalitas mutua secundum idem esse

subjecti; verumtamen illa non tam est causalitas proprie et dependentia a priori, quam conditio quædam necessaria secundum naturalem ordinem, ut sæpe dictum est.

Quomodo finis et efficiens sint sibi invicem causæ.

7. Dico secundo: finis et efficiens sunt sibi invicem causæ, non tantum secundum diversa, sed etiam secundum idem. Hæc assertio quoad primam partem est Aristotelis, 5 Metaph., cap. 2, et lib. 2 Physicor., cap. 3, ubi non adhibet exempla hujus mutue causalitatis, nisi inter finem et efficiens. Communiter autem exponitur secundum diversa, scilicet, finem esse causam efficientis quoad causalitatem ejus, efficiens vero esse causam finis quoad esse illius. Ita fere D. Thom. super Aristotelem; et Alens., in Metaph.; et Albert., 2 Physicorum, tractatu 2, cap. 6; sed non existimo esse omnino excludendum, quin aliquo modo hæc duæ causæ sint sibi invicem causæ etiam secundum idem, ut ex his quæ dicemus constabit. Nunc declaratur facile sententia communis, quoad id quod affirmat. Nam finis quem agens habet in agendo, non est causa illius, nam supponit in illo esse, ut possit et agere et metaphoricè moveri a fine ad agendum, si capax sit talis motionis. Quod autem finis sit causa efficientis quoad causalitatem patet, quia excitat et movet efficientem causam ad agendum. Quod vero e contrario finis sit effectus agentis secundum suum esse, patet, quia eadem forma, quæ movet agens ad agendum, est terminus actionis ejus. Ratio denique a priori est, quia finis, ut causet, non requirit actualem existentiam, sed tantum esse in apprehensione, et ideo, priusquam in re sit, potest movere in suo genere agens ad agendum, et rursus potest ab eo existentiam recipere per veram efficientiam.

8. *Aliquot objecta contra resolutionem de efficiente et fine.* — Sed objicitur primo contra utramque partem. Primo, quia finis non confert efficienti ullo modo, ut sit id unde primum motus proficiscitur, sed a se id habet, vel ab aliis causis prioribus; ergo finis non est causa efficientis quoad causalitatem. Secundo, nam alias sequitur Deum, quatenus efficiens est, causari a fine, quod dici nullo modo potest. Tertio e contrario videtur, finem non solum esse causam efficientis quoad causalitatem, sed etiam quoad esse, ut patet in exemplo Aristotelis; nam laborare vel

ambulare est causa effectiva sanitatis; causatur autem a sanitate in genere finis; causatur autem non tantum quoad causalitatem, sed etiam quoad esse; nam ipsummet esse deambulationis seu fieri (quod in ea idem est), est propter sanitatem. Quarto, falsum etiam videtur finem esse ab efficiente quoad suum esse; nam finis operantis est ipsummet agens, quod non potest esse a seipso effective.

9. Propter primam objectionem quidam in universum negant finem esse causam efficientis quoad causalitatem; imo in omnibus causis negant esse sibi invicem causas quoad causalitatem, quia nec materia habet a forma ut sustineat formam, nec forma a materia ut informet. Sed vereor ne sit æquivocatio in his terminis; nam loqui possumus vel de causalitate in actu primo, vel in actu secundo. Cum ergo dicitur unam causam esse causam alterius quoad ejus causalitatem, proprie ac per se est sermo de causalitate in actu secundo; argumenta autem procedunt de actu primo. Sic enim verum est materiam non habere a forma sustentare, id est, vim illam quam habet ad sustentandam formam, et e contrario formam non habere a materia vim, quam habet ad informandum. Quamquam hoc posterius non sit in universum verum, sed in anima tantum rationali; nam aliæ formæ sicut habent suum esse dependenter a materia, ita et omnem suam vim et substantialem aptitudinem, ut per se satis constat. Unde si etiam e contrario dicatur materia habere suum esse a forma, fatendum est ab illa etiam habere vim sustentandi formam; nos autem non ita loquimur, quia non censemus, proprie loquendo, habere materiam proprie suum peculiare esse a forma, sed habere illud dependenter a forma, ut a posteriori conditione, ut sæpe declaratum est. At vero quoad actualem causalitatem falsum est materiam et formam non esse sibi invicem causas; nam et materia est in suo genere causa actualis informationis formæ, quia non potest forma informare nisi materia causante materialiter ipsamet informationem formæ; et e converso, materia similiter non potest actualiter sustinere formam, nisi eadem forma causante in suo genere ipsamet sustentationem materiæ, quidquid illa sit. Unde reipsa spectata hæc mutua causalitas in causando non est aliud nisi mutuas concursus utriusque causæ ad suas proprias causalitates.

10. Sic igitur facile constat quomodo finis sit causa efficientis causæ, quoad causalitatem ejus, quidquid sit de virtute causandi, de quo inferius dicam. Est ergo finis causa alliciens virtutem agentis ut causet, et consequenter in suo genere influens in actualem causalitatem ejus. Ex quo ulterius colligo, etiam efficientem causam posse dici in suo genere causam finis quoad actualem causalitatem. Quamvis enim virtus causandi finis, prout antecedit in intentione, non sit ab ipso efficiente, tamen actualis causalitas finis non potest esse sine efficientia agentis, ut supra demonstratum est; et ideo, sicut causa efficiens constituitur in actu secundo, concurrente fine propter quem causat, et ob hanc rationem dicitur causari a fine quoad causalitatem suam, ita e converso causa finalis non constituitur in actu secundo nisi concurrente causa efficiente in suo genere ad causalitatem ejus; ergo habent in hoc mutua inter se causalitatem in suis generibus, sicut materia et forma inter se. Et quoad hanc partem verum imprimis habet, quod in conclusione dixi, finem et efficiens esse sibi mutuo causas, non tantum secundum diversa, sed etiam secundum idem.

11. *Secundo.* — Ad secundum responderi potest primo, non oportere conclusionem positam universe intelligi de omni fine et de omni efficiente. Quod enim in principio notavimus, propositionem Aristotelis non esse universalem de omnibus causis, potest ad præsentem etiam conclusionem applicari, quia, ut statim dicemus, non omne efficiens dat esse illi fini, propter quem operatur, et simili modo non omne agens movetur a fine ad operandum per propriam finis causalitatem. Secundo vero dicitur, loquendo de Deo ut de efficiente, non quoad vim efficiendi, nec quoad internam voluntatem causandi, sed quoad actualem et transeuntem causalitatem suam, verum esse, hanc causalitatem, qua denominatur Deus actu efficiens, causari ab ipso Deo, ut fine; nam hæc causalitas Dei non est aliud quam actio ejus transiens ab ipso, et in creatura recepta, quæ vere etiam causatur ab ipsomet Deo, ut a fine, ut in superioribus visum est. Atque ita etiam in Deo verum est non constitui actu agentem nisi concurrente seipso, ut fine, ad suam causalitatem activam, et e converso non constitui actu finem, nisi concurrente seipso active ad suam causalitatem finalem.

12. Ad tertium concedendum est id totum

quod intendit; nam aliqua est causa efficiens, quæ totum suum esse habet a fine in genere causæ finalis, quem et propter quem causat. Quod non solum Aristotelis exemplo, sed etiam aliis ostendi potest; nam finis intellectus, verbi gratia, est intelligere; imo in universum potentia vel agens creatum dicitur esse propter operationem; ergo in genere finis intellectus causatur ab intelligere, non solum quoad causalitatem, sed etiam quoad esse; nam propter intellectionem fit et est. Et hinc etiam intelligitur interdum finem esse causam agentis, non solum quoad actualem causalitatem in actu secundo, sed etiam quoad virtutem causandi in actu primo; ut, verbi gratia, sanitas est causa finalis rhabbari, non tantum ut actu expellentis, vel applicati ad expellendam choleram, sed etiam quoad ipsam virtutem innatam, quam habet ad illum effectum; nam propter hunc finem illam recepit ab auctore naturæ, ut sanitatem causaret. Et hoc secundum a fortiori colligitur ex primo, ut supra in simili dicebam; nam si ipsum esse rei, quæ est causa efficiens, causatur finaliter a suomet effectu, multo magis virtus effectiva ad causandum, quæ consequitur ad ipsum esse, poterit ab eodem fine causari. Atque in hoc etiam verificatur, quod in conclusione diximus, finem et efficiens posse esse sibi invicem causas secundum dem; nam et finis in suo genere causat efficiens quoad esse ejus, et efficiens in suo causat finem quoad suum esse reale. Et ratio est eadem quæ supra tacta est, quia finis, ut causet, non supponitur esse secundum esse reale, et ideo, si supponatur apprehensus in causa efficiente aliam efficientem causam ipsiusmet finis, potest finaliter illam movere, vel cum illa finaliter concurrere ad dandum esse illi rei, a qua postea idemmet finis secundum realem existentiam procedit, et sic domus in mente artificis est causa finalis fabricandi serram, verbi gratia, a qua serra domus ipsa postea efficienter fit.

13. Quapropter, cum graves auctores dicunt finem et efficiens esse sibi mutuo causas secundum diversa, exponendi sunt, quod explicuerint id, quod magis per se convenit his causis, ac formaliter ut actu causantibus; non vero quod excluderint omnem alium modum mutuae causalitatis, qui inter has causas haberi potest. Itaque specialiter attribuitur fini, quod sit causa agentis quoad actualem causalitatem seu actionem, quia hoc est semper ac per se necessarium, eo quod omnis actio

est aliquo modo propter finem; quod vero sit causa ipsius esse agentis, non est ita per se, aut necessarium, quamvis sæpe ita contingat. Et quamvis agens etiam concurrat ad causalitatem finis, ut declaravimus, tamen hoc magis attribuitur fini, quia ipse est primus in movendo, et influendo ad causalitatem agentis, ut supra etiam declaratum est. E converso autem efficiens dicitur causare finem secundum esse ejus, quia hoc per se ac semper illi convenit, quia non potest operari propter finem, nisi aliquo modo efficiat ipsum finem.

14. Hoc autem (ut ad quartam objectionem jam respondeamus) intelligendum est de fine *Cujus*, vel etiam de fine *Quo*, seu formali, qui est adeptio finis objectivi. Nam finis *Cui*, non fit ab efficiente, ut recte probat illa quarta objectio; nec etiam finis objectivus fit, sed obtinetur; finis autem *Cujus*, est terminus intrinsecus, ad quem tendit et terminatur actio agentis, et ideo per se et secundum suum esse est effectus. Et similiter, quando bonum amatur seu desideratur, non ut fiat, sed ut possideatur, ipsa consecutio vel possessio finis fit ab ipso agente, quia tota intentio et applicatio mediocum ad illam tendit, et tunc in illa serie, illa est quidam finis, cujus gratia et propter quem fit operatio.

Quomodo materia et finis sint sibi invicem causæ.

15. Tertio dicendum est, finem et materiam posse mutuo sibi invicem esse causas. Probatur, quia Aristoteles ait formam et finem coincidere in idem numero; est autem forma non tantum finis generationis, sed etiam ipsius materiæ, quia materia natura sua est propter formam tanquam propter finem, et simul etiam est propter compositum, quia hæc duo non repugnant, sed subordinata sunt. Est ergo materia effectus formæ et compositi in genere causæ finalis; sed eadem materia est causa materialis formæ et compositi; ergo est reciprocatio inter has duas causas in ratione causæ et causati. Quod quidem generale est ex parte materiæ, non vero ex parte finis, sed tunc solum quando talis est finis, ut materia constet, vel ab illa pendeat; omnis enim materia ordinatur ad aliquam formam, vel compositum, ut ad finem, et ideo in quacumque materia respectu talis intercedit semper dicta causalitas mutua; non autem omnis finis constat materia, aut pendet ab illa, ut per se notum est; et ideo ex parte ejus non potest esse universalis illa

reciprocatio. Atque ita explicata hæc assertione, nulla manet in ea difficultas, et fundamentum ejus est idem quod supra tactum est, quia finis, ut causet, non supponit præexistere realiter, et ideo potest esse causa suæ materiæ, licet ab illa realiter causetur in suo genere.

Mutua causalitas inter formam et finem excluditur.

16. Dico quarto: forma et finis, proprie ac per se loquendo, nunquam possunt esse sibi invicem causæ. Loquor de forma, ut exercet genus causæ formalis, et ideo dixi, *proprie et per se loquendo*; nam interdum contingit unam formam, quæ est effectus alterius in genere causæ finalis, esse causam ejusdem formæ, quæ est finis; tamen nunquam est causa formalis ejus, sed aut efficiens, aut materialis. Ut lumen gloriæ est effectus visionis beatificæ in genere causæ finalis, et est etiam causa ejus, non formalis, sed efficiens; et intellectus etiam est effectus ejusdem visionis in genere finis, quia propter illam fit, et est causa ejus, et materialis, et efficiens, formalis autem esse non potest. Et ratio conclusionis est, nam vel consideratur forma ut est finis generationis, vel ut ordinatur in aliam formam seu operationem ut in finem. Priori modo forma et finis incidunt in idem numero, et ideo non potest illa forma esse causa formalis illius finis, quia non potest esse causa formalis suiipsius; quod secus est in causalitate finali; nam eadem forma ut antecedens in intentione est causa suiipsius in executione secundum causalitatem finalem, quæ non requirit præexistentiam in re. At vero in genere formalis causæ non potest forma causare seipsam, sed compositum, quia causalitas ejus consistit in compositione et unione ad materiam.

17. Ut autem conclusio quoad hanc partem omni careat difficultate, intelligenda est de forma comparata ad proprium effectum suum, ut est compositum, quod dico, quia si comparatur ad ipsamet unionem vel actualem informationem, revera in genere finis est effectus ejus; nam forma est ut informet, et propter hunc finem fit, et tamen ipsamet informatio est a forma in genere causæ formalis; tamen non tam proprie est effectus ejus, quam causalitas ejus; si tamen ipsa etiam unio vel informatio, effectus formæ vocetur in genere causæ formalis, quoad talem effectum limitanda est posita conclusio propter

specialem connexionem quam habet cum ipsa forma, ut exercet rationem formæ. Nam, sicut efficiens est propter operationem, et ideo inter illa est mutua causalitas, nam operatio est causa finalis potentiæ activæ, et potentia est causa efficiens operationis, ita forma est propter informationem, et in suo genere est causa ejus. At vero comparando formam, prout est finis generationis, ad eandem propriam formam, ut informantem, non potest intercedere dicta mutua causalitas, quia est una et eadem prorsus forma.

18. Si autem formas duas comparemus, quarum una ad alteram ut ad finem ordinatur, etiam non potest illa mutua causalitas intercedere, quia una forma non potest esse causa formalis alterius, quatenus etiam forma est; si enim contingat unam formam alia accidentali informari, necesse est ut ea, quæ informatur, exerceat sub ea ratione causalitatem materialem, non formalem. Scio nonnullos ita loqui, ut dicant actus immanentes dependere ab anima vel a potentia vitali in genere causæ formalis, cum tamen ipsimet actus immanentes sint causæ formales accidentales; et similiter dici solet passiones, vel potentias animæ pendere ab illa in genere causæ formalis, cum tamen illam informant. Sed hæc locutiones sunt improprie; nam neque actus neque potentiæ pendent a forma, nisi aut materialiter aut effective; quia vero illa efficientia est valde intrinseca, aut per resultantiam naturalem, dici solet secundarius effectus formæ, tamen proprie et in rigore non pertinet ad effectum formalem.

Excluditur mutua causalitas inter efficientem causam respectu materialis et formalis.

19. Dico quinto: causa efficiens non potest habere mutuum causalitatem cum materia vel forma, sed solum cum finali causa, ut jam explicuimus. Sensus conclusionis est, quod si aliqua causa vere ac proprie efficiat aliquam formam, non potest ab illa causari in genere causæ formalis; et e converso, si aliqua forma formaliter constituit aliquam rem, non potest ab illa effective fieri. Et quoad has duas partes nulla est difficultas in conclusione posita. Et ratio est, primo, quia causa efficiens supponitur absolute existens ad efficiendum; ergo non potest formaliter constitui per formam quam efficit. Patet consequentia, quia si illa res in suo esse per formam constituenda est, jam forma supponitur constituta, quia jam supponitur habens esse;

ergo non potest formaliter constitui per formam a se factam. Secundo, quia forma est principium agendi; ergo forma, quæ est terminus actionis, non potest esse causa formalis ipsiusmet agentis; hac enim ratione Aristoteles dixit, 2 Physicorum, cap. 7, text. 70, formam quæ fit, non coincidere in idem numero cum efficiente, sed in idem specie. Ex his autem rationibus facile colligitur, conclusionem intelligendam esse de causalitate formali quantum ad proprium esse ipsius causæ efficientis; nam si loquamur de causalitate formali quantum ad aliquod aliud esse superadditum ipsi efficienti, sæpe accidere potest ut forma facta a causa efficiente suam causam informet, ut amor informat voluntatem a qua fit, non vero informat illam quoad dandum ei illud esse per quod ab ipsa causatur; unde nec informat illam ut efficiens est, sed ut subjectum et causa materialis esse potest.

20. Simili modo intelligenda est conclusio comparando efficientem causam ad materialem. Nam si res aliqua efficit aliquam materiam, non potest ab illa materialiter causari; et e converso, si una res materialiter causat aliam, non potest ab illa effective fieri. Et quidem, si sermo est tantum de materia prima, est res evidentissima, quia materia prima non potest fieri nisi per creationem, et ideo causa ejus est remotissima ab omni dependentia a materia; ergo impossibile est ut quidquid ex tali materia causatur, sit causa efficiens materiæ, non modo ejusdem numero, verum neque ullius omnino; tamen, extendendo conclusionem (ut revera intelligenda est) ad omnem causam materialem seu subjectivam, ratio generalis est, quia causa efficiens supponitur simpliciter et absolute existens ad agendum, et ideo si indiget aliqua causa, vel causalitate materiali ut sit, talis causa supponitur ante omnem efficientiam ejus, ac proinde non potest talis res esse causa efficiens suæ materiæ. Et confirmatur, nam causa materialis est intrinseca, si comparatur ad compositum, vel est intime conjuncta, si comparatur ad formam; ergo sive res, quæ dicitur causa efficiens, sit compositum, sive forma, non potest efficere materiam vel subjectum a quo pendet. Patet consequentia, quia intrinseca rei constitutio vel unio est simpliciter prior quam efficientia ejus; item etiam quia intrinseca constitutio non potest esse effective ab ipsamet re, quæ constituitur; nec intrinseca unio materialis

potest esse effective ab ipsa forma, quæ unitur, alias etiam ipsa eductio formæ posset esse effective ab eadem forma, quæ educitur.

21. *Dispositio ultima non est effective a forma.* — Solent autem contra hanc partem nonnullæ instantiæ afferri. Una est de forma et dispositione ultima; sed de hac multa dicta sunt disp. 13, de causa materiali, ubi probabilius esse ostendimus, dispositionem ultimam, quæ vere præparat materiam, non esse effective a forma; quæ vero est effective a forma, non esse præparantem materiam, nec participare causalitatem materialem, sed esse dispositionem ornantem, et quasi foventem, et conferentem unionem formæ cum materia.

22. *Expulsio unius formæ an causa materialis introductionis alterius.* — Altera instantia est de introductione unius formæ, et expulsionem alterius; nam hæc expulsio est quasi causa materialis illius. Sed hæc magis pertinet ad mutuam causalitatem inter materiam et formam quam ad præsens; nam forma introducta non expellit alteram effective, sed formaliter, ut supra visum est; si autem sit sermo de forma active introducente aliam, respectu illius, expulsio formæ nullam habet causalitatem, sed tantum est effectus secundarius illius actionis. Addo etiam, expulsionem formæ improprie dici causam materialem introductionis alterius formæ; nam potius est remotio cujusdam impedimenti, non tam antecedens, quam subsequens vel concomitans, vel si aliquis est ordo vel prioritas, est magis secundum considerationem nostram, quam secundum veram causalitatem.

23. *Fenestræ apertio, an habeat causalitatem respectu ingressus lucis.* — Alia instantia esse solet de apertione fenestræ et introductione lucis, quæ magis videtur vulgaris quam philosophica; nam apertio fenestræ est remotio cujusdam impedimenti simpliciter antecedens ordine naturæ, quia nullo modo est effectus introductionis lucis. Quod si fingamus fenestram aperiri ab externo vento impellente et introeunte, sic apertio quidem est effective ab aere impellente, tamen ille aer, ut impellens et efficiens, nullo modo est effectus ipsius apertionis in genere causæ materialis, quia aer impellens non efficit illum motum fenestræ, ut introductus jam in locum ejus, sed ut contingens, et imprimens illi impetum, quod facit prius tempore vel instante, quam in locum fenestræ introducatur,

et quam fenestra ipsa a loco suo moveatur; et ita respectu illius efficientiæ nulla est causalitas materialis in effectu ejus. Quod si consideretur aer ut jam occupans locum fenestræ quæ aperitur, sic non est causa efectiva apertionis, sed formalis, per formalem nimirum incompossibilitatem illorum duorum corporum in eodem spatio. Et secundum hanc rationem, si est mutua causalitas inter apertionem fenestræ et introductionem aeris, pertinet ad materialem et formalem, non ad efficientem; et idem judicium de illa est quod de introductione unius formæ, et expulsionem alterius. Atque ita in universum verum est, causam efficientem non habere mutuam causalitatem cum suo effectu nisi in genere finis; neque Aristoteles unquam aliam docuit. Statim vero occurret hic Theologis difficultas de ultima dispositione ad gratiam, quam illis remittimus; existimamus autem juxta hæc principia verum judicium de illa ferendum esse.

Quomodo inter causas ejusdem generis esse possit causalitas reciproca.

24. *In eodem genere causæ simpliciter nullæ sunt sui mutuo causæ.* — Ultimo dicendum est intra idem genus causæ non posse duas res esse sibi invicem causas simpliciter et secundum idem; secundum quid autem, et secundum diversas rationes veluti specificas intra idem genus causæ non repugnare. Prior pars est sententia Aristotelis citatis locis, quam absolute etiam docent omnes ejus interpretes, et potest inductione probari; nam res, quæ alias efficit, non potest ab ea vicissim fieri, et sic de cæteris. Ratio autem in singulis potest propria reddi; nam materia vel non habet materialem causam, ut materia prima, vel si habet, ut materia secunda, non potest eadem res, quam ipsa componit aut recipit, esse materia ejus. Quia materia comparatur ut pars, vel potentia receptiva ad suum effectum, et ad illum supponitur; si vero ipsa habet causam materialem, ad illam comparatur ut totum ad partem, et generationis seu existendi ordine illam supponit, et ideo non potest esse talis circulus inter causas materiales. Nec vero inter formales, quia forma non habet causam formalem, ut supra dicebamus. In causa etiam finali est res manifesta, quia causa finalis ut sic non habet causam finalem; quod si illam habet quatenus induit aliquam rationem medii, non potest in eadem rem, quæ est medium ad illam, ut in finem

ordinari; alioqui in eodem ordine intentionis esset prior et posterior, quod repugnat. In efficientibus est etiam manifesta ratio, quia res, quæ efficit aliam, supponitur esse, et consequenter facta, si effectione indigeat, et ideo impossibile est ut a suo effectu effective fiat. Quod semper intelligendum est (quod in finibus etiam est observandum) loquendo de actuali causalitate mutua, quæ simul sit; nam loquendo tantum de potentia causandi, et divisim, non repugnat ut res, quæ nunc est finis alterius, cesset ab illa causalitate, et postea ordinetur ad alteram ut in finem ex libertate agentis. Et similiter non repugnaret ut res, quæ nunc efficit aliam, fieret ab illa, si ordo causandi a principio fuisset mutatus, et res, quæ nunc fit ab una causa, non fieret ab illa, sed ab alia; nam tunc sine inconvenienti posset illa efficere eandem rem a qua nunc facta est, ut supra tractavi. Nunc autem non divisim, sed conjunctim loquimur, et sic impossibile est ut res fiat ab effectu quem facit.

25. Alia ratio generalis hic tradi solet, quia alias idem esset causa suiipsius; nam quod est causa causæ, est causa causati, quod axioma tenet in causis ejusdem generis, ut omnes dicunt, et specialiter adnotavit Scotus, in 4, dist. 49, quæst. 2, et in Theorematis, 22 conclus. universali. Non immerito autem interrogare potest aliquis, quare illa consecutio teneat in causis ejusdem generis, non autem diversorum. Deinde dubitare quis potest, quia non sequitur quod aliquid sit causa sui per se, sed tantum per accidens, sicut avus est causa nepotis, quod non videtur magnum inconveniens. Ad priorem partem respondeo, rationem esse, quia in diversis generibus, hoc ipso quod mutatur causandi modus, mutatur etiam ratio essendi, quæ in causa supponitur ad effectum. Et consequenter id quod est causa suæ causæ, non est causa ejus secundum id quod habet a sua causa, sed secundum aliud; ut quamvis finis sit causa sui efficientis, non est causa ejus secundum esse existentiam exercitum, quod ab illo habet, sed ut apprehensum. At vero si in eodem genere duo se mutuo efficerent, et secundum eundem ordinem unum supponeretur ad aliud, et e converso, quod repugnat, et unum causaret aliud secundum illudmet esse quod ab illo habet, et e converso, et ideo virtute causaret seipsum. Unde ad alteram partem respondetur, illam causam dici per accidens, quia non immediate influit in effectum.